

Владислав ФАРТУШНЯК

аспірант за освітньо-науковою програмою
«Публічне управління та адміністрування», ЗУНУ
Науковий керівник – Алла ВАСІНА, д-р. екон. наук,
професор, професор кафедри менеджменту,
публічного управління та персоналу
Західноукраїнського національного університету

ІНСТИТУЦІОНАЛЬНІ ЗАСАДИ ВПРОВАДЖЕННЯ АВТОМАТИЗОВАНИХ СИСТЕМ МОНІТОРИНГУ ТА ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ЕКОЛОГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ

В умовах децентралізації влади та посилення ролі місцевого самоврядування питання екологічної безпеки трансформується з суто природоохоронного у площину комплексного публічного управління [1, с. 87]. Сталий розвиток територіальних громад неможливий без ефективного управління екологічною складовою, що, своєю чергою, вимагає наявності об'єктивних та оперативних даних для прийняття обґрунтованих управлінських рішень. Конституційне закріплення права громадян на безпечне для життя і здоров'я довкілля [2] зумовлює необхідність формування на місцевому рівні дієвих механізмів реалізації цього права.

Традиційні методи збору екологічної інформації часто характеризуються фрагментарністю, методологічною неоднорідністю та значними затримками у часі, що створює інформаційні бар'єри та знижує якість управлінських рішень. Відповіддю на ці виклики є цифрова трансформація публічного управління, а саме – впровадження автоматизованих систем моніторингу та оцінки ефективності [3, с. 45]. Проте технічне оснащення неможливе без створення відповідного інституційного середовища, яке б інтегрувало новітні технології в існуючі управлінські процеси, забезпечуючи при цьому юридичну значущість отриманих даних.

У сучасній науковій літературі екологічний розвиток громад розглядається як багатовимірний процес, що потребує системного підходу. Значна увага приділяється концепції сталого розвитку та інституціональним моделям природокористування [4, с. 112].

Водночас зарубіжний досвід країн Європейського Союзу дедалі більше фокусується на «цифровому екологічному врядуванні» (Digital Environmental Governance) та концепції «розумних міст» (Smart Cities), які розглядають дані як стратегічний ресурс місцевого розвитку [5]. Окрему увагу науковці приділяють питанням стандартизації даних довкілля, забезпечення їх відкритості (Open Environmental Data) та можливості використання у предиктивній аналітиці. Однак в українських реаліях проблематика саме інституціоналізації автоматизованих систем на рівні громад, а не лише на національному рівні, залишається недостатньо розробленою, особливо в контексті подолання бюрократичного формалізму, забезпечення безперервної верифікації даних та інтеграції цих інструментів у процеси повоєнного відновлення територій.

Екологічний розвиток територіальної громади – це не просто охорона природи, а формування нової моделі життєдіяльності, де екологічні принципи стають основою для прийняття будь-яких управлінських рішень [6, с. 58]. Інституційне забезпечення цього процесу являє собою мережу організацій, норм та механізмів, що регулюють природоохоронну діяльність на місцевому рівні та визначають відповідальність учасників процесу.

Впровадження автоматизованих систем моніторингу слід розглядати як інструмент модернізації інституційного забезпечення екологічного управління. Функціонування такої системи базується на трьох взаємопов'язаних складових:

– технологічна складова: розгортання мережі датчиків та програмних комплексів для збору даних про стан атмосферного повітря, водних ресурсів, ґрунтового покриву і рівня шуму в режимі реального часу, що дозволяє мінімізувати негативний антропогенний вплив шляхом швидкого реагування на відхилення від нормативних показників. Сучасні рішення передбачають використання технологій Інтернету речей (IoT), хмарних обчислень та інструментів аналітики великих даних, що відкриває можливості для побудови предиктивних моделей екологічних ризиків;

– нормативно-правова складова: створення формальних рамок, які зобов'язують органи місцевого самоврядування використовувати дані автоматизованого моніторингу під час

прийняття рішень. Це передбачає інтеграцію екологічних пріоритетів у стратегічні документи громади, місцеві цільові програми та регламенти роботи виконавчих органів [7, с. 134];

– соціальна складова: забезпечення прозорості та залучення громадськості. Автоматизація процесів сприяє подоланню інформаційних бар'єрів, надаючи мешканцям доступ до достовірних даних, що є передумовою дієвого громадського контролю та реалізації механізмів партисипативної демократії.

Попри очевидні переваги, реалізація таких систем стикається з низкою перешкод. По-перше, це ресурсна обмеженість громад – як фінансова, так і кадрова, – що ускладнює технічне обслуговування систем та інтерпретацію отриманих даних. По-друге, це ризик формалізму з боку органів влади, коли інструменти впроваджуються без реального наміру враховувати отримані дані у процесі прийняття рішень [8, с. 201]. По-третє, відсутність уніфікованих стандартів інтеоперабельності ускладнює інтеграцію локальних систем у загальнодержавну інформаційну інфраструктуру. Для подолання цих бар'єрів пропонується: використовувати механізми грантової підтримки та публічно-приватного партнерства для фінансування інноваційних екологічних проєктів; розвивати інструменти електронної демократії (онлайн-платформи, відкриті реєстри, інтерактивні мапи забруднень), що забезпечують публічність даних та невідворотність реагування на виявлені порушення; інтегрувати показники автоматизованого моніторингу у систему оцінки ефективності роботи місцевої влади, передбачивши відповідальність посадових осіб за ігнорування критичних даних; сприяти підвищенню цифрової компетентності працівників органів місцевого самоврядування шляхом організації спеціалізованих навчальних програм.

Очікуваними результатами впровадження автоматизованих систем моніторингу на рівні територіальних громад є: зниження часу реагування на екологічні інциденти; зростання обґрунтованості управлінських рішень за рахунок використання верифікованих даних; підвищення рівня довіри мешканців до місцевої влади; формування доказової бази для притягнення до відповідальності забруднювачів довкілля. Особливою цінністю є

можливість міжмуніципального порівняння показників, що створює конкурентний стимул для покращення якості екологічного управління. Отже, впровадження автоматизованих систем моніторингу є критично важливим етапом еволюції системи публічного управління екологічним розвитком територіальних громад. Воно дозволяє перейти від реактивного реагування на екологічні загрози до превентивного управління, заснованого на доказових даних.

Список використаних джерел:

1. Куйбіда В. С., Білинська М. М., Петроє О. М. Публічне управління: термінологічний словник. Київ: НАДУ, 2018. 224 с.
2. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр> (дата звернення: 10.05.2026).
3. Бобух І. М. Цифрова трансформація публічного управління в умовах євроінтеграції України. *Економіка України*. 2023. № 4. С. 40–56.
4. Шевчук В. Я. Макроекономічні проблеми сталого розвитку. Київ: Геопринт, 2006. 200 с.
5. European Commission. Smart Cities – Smart Living. URL: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/smart-cities> (дата звернення: 10.05.2026).
6. Берзіна С. В. Системи екологічного управління. *Сучасний вимір*. Київ: Інститут екологічного управління та збалансованого природокористування. 2019. 134 с.
7. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року: Закон України від 28 лютого 2019 р. № 2697-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19> (дата звернення: 10.05.2026).
8. Сментина Н. В., Фіалковська А. А. Стратегічне планування місцевого розвитку: навч. посіб. Київ: ФОП Гуляєва В. М., 2019. 256 с.